

Rom for hjelp: 15 barn i alderen 10 - 18 år, som alle har forgrepet seg seksuelt på andre barn, får døgkontinuerlig behandling på Off.Clinic i Sverige.

På dette rommet bor et barn som har begått seksuelle overgrep

Nesten halvparten av alle overgrepene mot barn begås av andre barn. Hvis de får behandling reduseres faren drastisk for at de forgriper seg igjen. Vi har møtt "John" (51), som aldri ble stoppet. - Jeg ble et monster, sier han.

Tekst: Rønnaug Jarlsbo Foto: Adrian Øhrn Johansen og Jo Straube

Sola har ennå ikke klatret over de høye tretoppene, litt sør for midten av Sverige. I skogen, på baksiden av et idyllisk tun med trehus i tradisjonell rød, *stugfärg*, er det fotballkamp. Dagens første skoleøkt er tilbakelagt, og elevene har friminutt. Sett bort fra at omgivelsene er usedvanlig velstelte, og at 14 av de 15 barna på gressletta er gutter, er det ved første øyekast ingenting uvanlig med denne scenen. Guttene er høye og lave, spinkle og kraftige, de fleste er lysluggede, og ser ut til å ha hettegenser som yndlingsplagg. At så mange voksne har prioritert å overvære den uhøytidelige matchen, er kanskje ikke så rart, men etter en stund vil du trolig synes det er pussig at spillerne aldri har kroppskontakt. Du vil også legge merke til at ingen gjør mine til å løpe etter ballen når den før eller siden sparkes til skogs.

- Kroppskontakt er ulovlig. Dessuten er vår oppgave å passe på barna, ikke ballen. Hvis vi løper ut i skogen for å lete etter en ball, risikerer vi å miste kontroll på barna. Det kan vi ikke, forklarer Erik Kandell.

Siden 2005 har han jobbet som daglig leder på

Off.Clinic - en privatklinikk spesialisert på behandling av unge seksualforbrytere. Klinikken er et døgntilbud som også omfatter skole. Undervisningen varer fra 8.30 til 15 hver dag. De 15 beboerne i alderen 10 til 18 år har alle begått seksuelle overgrep mot andre barn. Risikoen for å gjenta overgrep anses som høy, og barna trenger tett oppfølging for å unngå tilbakefall. De fleste bor her i to år, noen i fem. Her utvikler barna nye ferdigheter og tilegner seg kompetanse på ulike felt, i tillegg til at de gjennomgår omfattende terapi, både i grupper og individuelt. De trener på å regulere følelser og på sosiale relasjoner, lærer om normalt samliv og seksualitet. Målet med oppholdet og behandlingen på Off.Clinic er å gjøre dem i stand til å leve et normalt liv - sosialt, relasjonelt og seksuelt.

- Vår filosofi er at om man trives med livet, så er risikoen mindre for å begå overgrep.

Forvaringsdømte «John» (51) sitter på et besøksrom på Ila sikringsanstalt i Oslo. Den middelaldrende mannen i rutete flanelsskjorte har tilbrakt halvparten av livet i fengsel for seksuelle overgrep mot mindreårige gutter. Han har bodd sammenhengende på Ila siden 1996. I fire dommer beskrives hvordan han har overtalt, lur, tvunget eller truet nabogutter, støttekontaktens sønn og sin egen sønn til seksuelle handlinger. Sin første dom for seksuelle overgrep fikk han som 26-åring, men det begynte langt tidligere:

- I papirene mine står det at jeg allerede som 15-åring lokket med meg en 12-13-åring ut i skogen og forgrep meg seksuelt på ham. Sånn jeg husker episoden dreide det seg om gjensidig onanering, før vi løp tilbake til de andre og spilte fotball. Han fortalte jo om det hjemme, så det betyr kanskje at han ikke hadde så lyst. Det står i rapporten at jeg som følge av at jeg «hadde fått opplæring i homoseksualitet» av min far og var «sterkt emosjonelt ødelagt», ville trenge behandling i mange år framover. Hvis de mente at jeg trengte mange års behandling, lurer jeg jo på hvorfor de sendte meg hjem like etterpå?

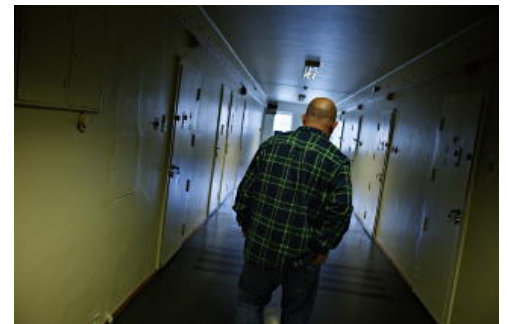
Mellom 30 og 50 prosent av alle seksuelle overgrep mot barn begås ifølge flere europeiske undersøkelser av andre mindreårige. Funnene underbygges av den svenske sosionomen Cecilia Kjellgrens forskning, som blant annet viser at over halvparten av domfelte voksne seksualovergripere debuterte med overgrep i barndommen eller tenåra.

Under ti prosent av disse overgrepene rapporteres videre eller anmeldes. Samtidig viser flere undersøkelser at dersom barn med seksuelt overskridende atferd får en tydelig korreksjon eller behandling, vil bare 10 prosent begå nye overgrep.

- Med denne kunnskapen blir det enda vanskeligere å skjønne myndighetenes lave interesse for å gjøre en innsats overfor unge overgripere. Eller hvorfor det er så mye vanskeligere å få forståelse for problematikken i Norge enn for eksempel i Sverige, sier Helle Kleive, psykologspesialist og daglig leder for ressurscenteret og poliklinikken V27 i Bergen. V27 er den eneste klinikken her i landet som bare har fokus på unge overgripere, og har siden 2004 tilbudt utredning og terapi til barn i Hordaland som begår seksuelle overgrep eller seksuelt overskridende handlinger.

Framtidshåp: Sikkerhet, skolegang, sosial trening og behandling er hverdagen på det lille torpet i Sør-Sverige, hvor barn som har begått seksuelle overgrep bor.

Allerede som 15-åring lokket jeg med meg en 12-13-åring ut i skogen og forgrep meg seksuelt på ham.

"John" (51)

Vi har ventelister med svenske barn, så vi må dessverre si nei til norske barn.

Erik Kandell, daglig leder på Off.Clinic

-Må jobbe forebyggende

—Vi vet at mange som begår overgrep, selv har opplevd overgrep og omsorgssvikt som barn. Jeg er derfor svært opptatt av at vi må jobbe forebyggende, sier Barne- likestillings- og inkluderingsminister Inga Marte Thorkildsen.

—Vi må sikre at barn vokser opp uten vold, overgrep og omsorgssvikt. Dette gjør vi blant annet gjennom et godt barnevern. De

I oktober møtes nordiske eksperter på barn og unge med såkalt grenseoverskridende seksuell atferd i Oslo for blant annet å diskutere status for behandling av denne gruppa i de ulike nordiske landene.

Grensen mellom akseptable og uakseptable seksuelle handlinger kan være vanskelig å se, men generelt sies det at handlingen er et overgrep når den ene parten ikke samtykker eller ikke er klar over hva han eller hun samtykker i.

Ifølge avdeling for kvalitet i barnevern i Barne-, ungdoms og familiedirektoratet har det statlige barnevernet i Norge i dag ingen skreddersydde behandlingstilbud disse barna.

Barnevernet har de siste par åra jobbet med å tilrettelegge institusjonstilbudet, for å unngå at grupper med uheldig innvirkning på hverandre plasseres sammen. Barn med seksuelt overskridende atferd er ikke blant de seks gruppene som er blinket ut.

- I dag finnes det ingen egne institusjoner eller skreddersydde behandlingstilbud til denne gruppa som er gode nok, hevder Aud Karin Bjørn. Hun er sosiolog og seniorrådgiver ved Universitetssykehuset Nord-Norge og arbeider med en doktorgrad som har tittelen «Barn som begår seksuelle overgrep, bakenforliggende faktorer». Bjørn ble interessert i mindreårige overgripere da hun ledet prosjektet «Støtte til seksuelt misbrukte barn» i 2001- 2006 og oppdaget at gjerningspersonen i 1/3 av henvendelsene til prosjektet var et annet barn.

- Mens svenskene har minst fem institusjoner, bor de fleste av disse ungene i Norge hjemme mens de går til samtaler på sin lokale, ordinære barne- og ungdomspsykiatriske klinikk. Andre plasseres i barnevernsinstitusjoner sammen med andre barn med annen problematikk, inkludert barn som har vært utsatt for overgrep, sier Bjørn, som påpeker at overgripere blant annet trenger hjelp til å lage strategier for å avstå fra overgrep.

- Da er det dårlig behandling å plassere dem sammen med ofre for overgrep, som vi vet er lette ofre for nye overgrep. Det gir barna som har begått overgrep ekstremt dårlig vern mot seg sjøl.

«NN har benyttet et bredt spekter av virkemidler (...), for å lokke eller true til seg guttene i en krets, introdusere dem for seksuelle aktiviteter med hverandre og med ham selv som ledd i spill om straff og belønning, for deretter ved psykologiske grep, filming av seksuelle aktiviteter med og mellom guttene, og mer primitive voldshandlinger, trusler om vold og om kompromittering for å skape frykt, overtak og dominans som grunnlag for seksuell kontroll over guttene.»

Dom avsagt mot «John» i Frostating lagmannsrett i 1997

12 ½ år gammel rømte John hjemmefra. Han hadde fått nok av å bli mobbet på skolen, nok av påkjenninger hjemme. På gata smakte han alkohol for første gang. Der fant han også sin første ordentlige venn. Etter hvert utviklet de et kjærlighetsforhold. De okkuperte et hus, varmet seg på bål av en gammel kjøkkeninnredning og fikset livene sine som best de kunne:

- Jeg var alkoholiker før jeg fylte 13, og penger var selvfølgelig et problem, sier han, og beskriver hvordan den ett år eldre vennen introduserte ham for prostitusjon:

- Vi gikk i svømmehallen og stilte oss i dusjen til det kom noen. Da gjorde vi noen seksuelle bevegelser og dro oss litt i snoppen. I 99,9 prosent av tilfellene fikk vi respons. Det var så enkelt, enklere enn å stjele smågodt fra småunger. Jeg kan bare huske et par tilfeller hvor noen reagerte annerledes og lurte på hva jeg holdt på med.

15 år gammel ble John plukket opp av en saksbehandler ved byens familierådgivningskontor. Mannen, som ifølge John hadde kjent til familiens problemer i mange år, skaffet John en plass ved en barnevernsinstitusjon i Oslo. Da det ble vanskelig å ordne transport fra Trondheim til Oslo, kjørte saksbehandleren ham i sin private bil.

- Inntil da hadde livet mitt bestått av sex. Jeg hadde kanskje 200 kunder i året og tjente mye penger. Med dagens prisnivå hadde vel et barn som drev med det samme, tjent mellom 10- og

siste åra har vi derfor styrket barnevernet både med flere stillinger og midler til kompetanseheving. Det vil gjøre at utsatte barn og unge fanges opp tidligere.

Thorkildsen viser til etableringen av barnehusene, som skal hjelpe barn og ungdom som kan ha vært utsatt for, eller vært vitne til vold eller seksuelle overgrep, i tillegg til faglig veiledning til barn og familier.

Ifølge avdeling for kvalitet i barnevern i Barne-, ungdoms og familiedirektoratet har Norge i dag ingen skreddersydde behandlingstilbud til barn med seksuelt overskridende atferd. Det fins enkelte konsultasjonsteam hvor barnevernet er en sentral aktør, pluss noen tiltak i regional eller kommunal regi. V27 i Hordaland er et eksempel, et annet er TVERS i Vest-Agder, som veileder familier med barn som har vært utsatt for overgrep og familier med unge overgripere.

Rutiner for hvordan ansatte skal håndtere mindreårige overgripere som ble utarbeidet i 2007 og 2009, er nå under revidering. Kompetanseprogrammet Handlekraft, som skal øke kunnskapen hos ansatte i barnevernsinstitusjoner og fosterhjemstjenesten om fysiske, psykiske og seksuelle overgrep innføres nå i flere regioner.

Naivt samfunn: - Det eksisterer en blåøydhed og misforstått snillhet som muliggjør overgrep, mener Anette Birgersson (til høyre), som er atferdsterapeut på Off.Clinic. Til venstre daglig leder Erik Kandell.

15000 kroner dagen.

- Hvordan var det å komme til barnevernsinstitusjonen?

- Helt ok. Det var jo unger der med mange forskjellige problemer, men alle hadde sex med alle.

- Du snakker om barna?

- Ja.

- De ansatte visste ingenting?

- Nja, de må vel nesten ha ant hva som foregikk, men...

- Og alle barna som bodde der ville ha sex?

John blåser pusten ut gjennom nesa. På besøksrommet er det helt stille i noen lange sekunder.

- For meg var det helt greit å ha sex med andre gutter, men hvis jeg tenker meg om, synes kanskje ikke alle det var like ålreit. Men noen måtte gjøre det for å få tilgang til andre. Jeg husker en gutt som sa at han syntes det var ubehagelig å ha penisen min i munnen sin. Men han gjorde det for å få sex med ei jente han likte.

- Hvorfor måtte han ha sex med deg først?

- Det var bare sånn det var.

Lenge var barn som forgriper seg seksuelt et oversett fenomen, også internasjonalt. USA anerkjente problemet på 70-tallet og fikk sitt første behandlingsprogram i 1975. England og Nederland fulgte etter på midten av nittitallet. Siden slutten av nittitallet har også Sverige hatt behandlingstilbud til denne gruppa - både offentlige og private.

- Jeg vet ikke om årsaken til at vi henger etter her i landet er at dette fortsatt ikke tas på alvor, at vi foretrekker å tenke at dette dreier seg om lek? Men det handler i mange tilfeller om ganske grove overgrep. I en kartlegging vi gjorde av 106 overgrep i Nord-Norge, handlet det om penetrering, gjenstander som ble puttet inn i kroppshull, makt og vold. Ingenting av dette er seksuell lek, understreker Aud Karin Bjørn.

- Det ideelle behandlingstilbudet for denne gruppa eksisterer ikke i Norge i dag, sier psykolog Olav Henriksson Bendiksbys.

Bendiksbys jobber på Institutt for klinisk sexologi og terapi (IKST) i Oslo som tilbyr behandling til voksne og mindreårige overgripere. Den yngste pasienten han har hatt med seksuelt vanskelig atferd var bare fem år. Siden 2007 har han forsket på et utvalg av egne klienter i alderen 15 til 22 som har begått alvorlige voldtekter.

- Behovet er ulikt fra ungdom til ungdom, men i de mest alvorlige tilfellene ville en spesielt tilrettelagt institusjon med faglige og økonomiske ressurser nok til å jobbe langsiktig og grundig, være vel anvendte penger. Generelt er det sånn at jo flere ganger de har begått overgrep, desto høyere er risikoen for gjentakelse. Vi vet også at tidlig debutalder er veldig vanlig blant de med flest overgrep. Klarer vi å få en ung, potensiell serievoldtektsmann på beina tidlig, vil innsparingene i penger og smerte være veldig høye.

- Disse barna plasseres i dag i vanlige institusjoner sammen med barn som kan ha vært utsatt for overgrep. Hva tenker du om det?

- Mange av disse barna er jo ofre selv, så det lar seg gjøre - hvis det gjøres forsiktig og ryddig. Det fordrer spesielle tiltak, men det er faktisk et poeng å integrere dem i så normale forhold som mulig. Ufordringene er at deres psykologiske funksjon er dårlig, samtidig som deres handlinger skaper ekstremt mye anskrik. Men vi må selvfølgelig ikke eksponere for forhold som øker risikoen, ved for eksempel å plassere psykisk utviklingshemmede overgripere sammen med andre psykisk utviklingshemmede, mener Bendiksbys.

På torpet i Sør-Sverige åpner daglig leder Erik Kandell på Off.Clinic døra til et lite, rødt uthus. Rommet er fylt av musikkinstrumenter og lydutstyr:

- Mange av barna er svært sjenerte. Vi tror musikk og sang kan hjelpe dem til bedre selvfølelse. Når de kommer hit ved skolestart, sier de «jeg kan ikke synge», men de fleste ender med å opptre på den årlige sommerfesten.

De femten beboerne voktes på dagtid av tolv voksne. Til sammen har klinikken 30 ansatte som går i skiftordning. Ingen barn er

alene sammen med andre barn. Måltidene inntas i grupper på tre barn og to voksne. Spiller et barn tv-spill eller ser på tv, følger en voksen med, konstant.

Datamaskiner og mobiltelefoner er forbudt. Sofaer finnes ikke, for å unngå fysisk nærhet mellom beboerne. Skal et barn på do, blir en voksen med og venter på utsida til toalettbesøket er over.

- De fleste forestiller seg at det krever tid å utføre en seksuell handling. Noen gjør det på sekunder, og mange er utrolig oppfinnsomme. Vi har hatt barn her som har begått seksuelle handlinger i klasserommet sitt, med hele klassen og frøken til stede. Spesialiteten var å lokke medelever med seg bak ei tavle og suge dem der.
- Når vi sitter ved spisebordet, kan det skje ting under bordet, ved hjelp av ben eller føtter, forteller Kandell.
- Barna her får ikke lov å være alene sammen i et rom, men to barn i hvert sitt tilstøtende rom kan også innebære en risiko: Institusjonen har hatt barn som avtaler å se på hverandre gjennom nøkkelhull mens de onanerer. De som har vært her lengst og oppfører seg bra får tilgang til internett - med voksne til stede.
- For en stund siden la vi inn et spionprogram på en datamaskin, uten at ungdommene visste det. Ganske snart pep det i mobilen til behandleren. Ungdommen hadde hentet ned voldsporno av verste sort fra nettet.

Magasinet får ikke lov til å snakke med noen av de 15 barna på Off.Clinic, men vi får se rommene deres. Noen har dekorert veggene med bilder av yndlingslaget i ishockey eller fotballstjerner som Zlatan eller Wayne Rooney. Den eneste jenta som for tida bor her, har tapetsert rommet sitt med plakater av Justin Bieber. I ett rom er gulvflata dekket med kompliserte lego-byggverk, i et annet ligger manualer og vektstenger klare til neste økt, i et tredje rom står lekke designerposer og dyre parfymeflakonger utstilt sammen med kunstferdige smykker på hyller, små bord og i vindusposten.

- Bortsett fra årsaken til at de er her, kan ungene og bakgrunnen deres være svært ulik, forklarer atferdsterapeut Anette Birgersson.
- I tillegg til terapi har hun også ansvar for å analysere og kartlegge risikoen for gjentakelse hos hvert eneste barn som kommer til klinikken.
- Noen har opplevd omsorgssvikt og kommer fra kaosfamilier hvor alle ligger med alle. Andre kommer fra tilsynelatende normale eller ressurssterke familier. Gjennom åra har vi likevel sett noen fellestrekk: Nesten alle har opplevd å falle utenfor. De har vært ensomme barn. Risikovurderingen skal først og fremst gi oss et utgangspunkt for behandlingen. Vi kan ha en million hypoteser om hvorfor de agerer som de gjør. Det viktigste er likevel at de slutter. Da må de lære seg å tenke og handle annerledes. Da er det bare atferdsterapi som gjelder. Kandell nikker.
- Vi har hatt barn her som har forgrepet seg 450 ganger på to år. Handlingene disse barna har utført er grusomme, men det er ikke demoner som vandrer rundt her.
- Samtlige rom har alarm på dører og vinduer. Forlates rommet, går alarmen i løpet av 12 sekunder. Døgnet rundt.
- Sosialstyrelsen synes alarmene er problematiske ut ifra et integritetssynspunkt. Vi mener at de overser perspektivet at alle har rett til å føle seg trygge og sikre. I denne sammenhengen er alarm et fortreffelig hjelpemiddel, akkurat som en brannalarm, sier Kandell og sukker:
- Sikkerhetstiltakene våre har ingenting med straff å gjøre. De skal sikre at den enes frihet ikke blir den andres ufrihet.

«Använd et lämpligt språk. Respektera när man säger nej. Byxor skall sitta på så att kalsonger ej syns. Borsta tänderna morgon och kväll.» På veggen i felleskjøkkenet henger en plattsje med overskriften «Ønkvärda beteenden». Deretter følger undertitler som kommunikasjon, respekt og hygiene. Ved siden av beboernes navn, er det kolonner som kan fylles med små plastbrikker i ulike farger, alt ettersom hvordan den enkelte oppfører seg.

- Kort fortalt belønner vi forventet oppførsel. Belønningen er poeng som kan veksles inn i penger som kan brukes på Donald-blader, kino eller noe annet den enkelte liker å gjøre, forklarer Kandell.
- Egentlig er ikke dette noe annet enn hva jeg som vanlig arbeidstaker forholder meg til: Går jeg på jobb får jeg lønn. Bli jeg hjemme, får jeg ingenting. Kaller en gutt meg «gubbjævel» over frokostbordet, blir han ikke belønnet.
- Mange av ungene har aldri hatt klare grenser, eller har nevropsykiatriske diagnoser. For de fleste tar det likevel bare en uke eller to å vende seg til systemet vårt.
- Hvis de likevel fortsetter å oppføre seg på en måte dere ikke ønsker - hva da?
- Da får de nye sjanser. Hele tida, nye sjanser, aldri straff. Straff fungerer ikke. Det eneste som funker hvis målet er atferdsendring, er belønning. Der er forskningen entydig, hevder Kandell.
- Hva vet dere om barna og ungdommene etter at de har gjennomgått behandling her?
- Nesten alle følges opp, men oppfølgingsstudier og kartlegging av veien videre er problematisk av personvern hensyn. Sånn er det i hele verden, fordi antallet pasienter er så få

at de er vanskelig å anonymisere fullt ut.

Foreløpig støtter vi oss til Cecilia Kjellgrens studier, som viser at åtti-nitti prosent av dem som får behandling klarer seg godt, men vi håper å få til en studie av våre egne behandlingsmetoder etter hvert. Når det er sagt, så vil dette være tidkrevende arbeid: Hos vinningsforbrytere regner man med at eventuelle tilbakefall skjer nesten med en gang. Når det gjelder seksuelle overgrep, kan det godt gå fem år før neste forbrytelse, hevder Kandell.

«Som forklaring på de overgrep tiltalte har erkjent, har han vist til at han selv som barn ble utsatt for seksuelle overgrep, vold og omsorgssvikt, og at han i liten grad seinere har mottatt hjelp og behandling.»

Dom mot «John» i Frostating lagmannsrett i 1997

- Å fortelle alt om oppveksten min blir for mye, men jeg har opplevd en del jeg aldri kommer til å glemme, sier John.

Han vokste opp i en familie med seks barn. Far jobbet som selger. Mor var hjemmeværende. John husker mora som snill:

- Hun kunne være skarp i kjeften, men hun slo oss aldri.

Om faren sier han at «han drakk ikke hver dag, men når han drakk ble han farlig. For mor og for oss ungene.»

Etter at han ble voksen har ei tante fortalt at hun tok faren på fersken med ham da han var seks år.

- Men det husker ikke jeg. Jeg husker bare fra jeg var åtte år.

- Hva husker du?

- At han tok meg med ut i skogen, at det begynte veldig rolig med gjensidig onanering, men utvikla seg mer og mer. Men det her blir for mye vet du. Dette blir altfor mye..., sier han og legger hodet i hendene.

Når han ser opp igjen, har han tatt en avgjørelse:

- Jeg vil ikke rettfærdiggjøre handlingene mine, men jeg kan forstå dem ut fra hvordan jeg vokste opp. Det er spesielt tre hendelser som står fram for meg. Jeg kan ta dem, sier han.

Så begynner han å fortelle:

- Den første gangen jeg ble tatt analt var jeg ni år gammel. Faren min tok meg med til en yngre kamerat han hadde. Kameraten kan ha vært i tjueåra. Det var han som gjorde det, mens far var til stede og så på. Jeg husker ingenting av hva som ble sagt. Jeg bare adlød ordre. Så kommer det en episode til, da jeg var rundt 11. Faren min hadde bedt meg bli hjemme fra skolen den dagen. Det gjorde han ganske ofte når han ville ha sex. Han skrev bare i meldingsboka dagen etter at jeg hadde vært sjuk. Denne gangen ville han ha analsex. Mor skulle en tur til byen, men da hun sto på trikkeholdeplassen oppdaget hun at hun hadde glemt lommeboka og gikk hjem igjen. Der tok hun oss på fersken. Jeg husker at hun fikk på meg klær og dro meg ned på politistasjonen i byen. Ennå husker jeg lukta i den gamle trebygningen som huset politistasjonen. Da det var vår tur sa hun «jeg skulle gjerne legge inn anmeldelse på min samboer». «Hva gjelder det?», spurte betjenten. «Det gjelder voldtekt av min sønn her», sa hun og pekte på meg. Jeg husker at jeg syntes at politimannen ble rar i trynet da hun sa hva det gjaldt. Så sa han følgende: «Frue, kan ikke du ta med deg gutten hjem og prate med hans far og selv komme til enighet om dette.» Da vi kom hjem ble jeg sendt ut for å leke, så jeg vet ikke hva som ble sagt om saken mellom dem to.

Det han vet, er at han hadde sex med faren tre-fire ganger i uka, fram til han rømte hjemmefra 12 ½ år gammel.

- Gjorde du noen gang motstand?

- Å nei! Jeg kan fortelle om den tredje episoden. Vi skulle på sommerferie og hadde fått låne driftsbygningen på en stor gård.

Far bestemte at han og jeg skulle dra et døgn i forveien for å lufte og vaske. Jeg visste hva som skulle skje, men ikke at det skulle bli så ille. For det som skjedde den gangen var tortur. Da vi kom fram bandt han meg til en gammel treseng. Jeg lå med ansiktet ned, men husker at da jeg snudde meg for å se hva han holdt på med, så hadde han tatt fram et tau med flere knuter på. Når han slo meg med det, gjorde det så vondt at jeg mistet pusten. Jeg klarte ikke å skrike, sier han.

Han tror han må ha besvimt.

- Da jeg kom til meg sjøl, løsnet han meg, men jeg hadde så vondt i kroppen at jeg knapt kom

meg ut av senga. Da jeg endelig klarte det, ville han ha meg ut i stua for å spise. Jeg ville ikke ha, for jeg hadde så vondt. Men han tvang meg. Og da jeg strakk fram hånda for å ta ei skive, kasta han den på golvet og tråkka på den.

John skifter stilling i sofaen. Så kommer han på at han må tilføye noe:

- Midt oppe i alt dette var jeg også pappas lille gullengel. Jeg var den eneste som fikk være med på fisketurer, den eneste som fikk is og godteri utenom lørdagen. De andre fikk aldri det.

- Så faren din var snill mot deg også?

For første gang hittil i intervjuet brer det seg et slags smil i Johns ansikt:

- Ja. Men unnskyld meg; bare hvis det å være snill, er å ta med sønnen sin til skogs, pule ham i ræva og kjøpe en is på vei hjem. Jeg kaller ikke det snill.

- Hvordan kunne du selv utsette barn for overgrep, når du hadde opplevd dette?

- Jeg visste ikke om noe annet. Jeg trodde det skulle være sånn.

- Du utsatte til og med din egen sønn for det samme som din far utsatte deg for?

- Ja, jeg skulle lære ham opp.

- Du tenkte ikke på at du gjorde ham vondt?

- Nei. Ikke da.

Overgrepsofre? Mishandlede? Mindre begavede? Forsømte? Ensomme? Hvem er barna som utsetter andre barn for seksuelle overgrep? Anslagene når det gjelder hvorvidt de selv har vært utsatt for seksuelle overgrep, varierer mellom 30 og 70 prosent. En relativ stor andel har vært utsatt eller eksponert for vold. Noen er traumatiserte. En del klassifiseres som psykisk utviklingshemmede. Undersøkelser gjort blant ungdommene som har vært behandlet i Sverige og Danmark viser at 75 prosent har en nevropsykisk lidelse, som for eksempel ADHD, Tourettes eller Aspergers. Likevel er det ett ord som går igjen når spørsmålet om hva som kjennetegner barn som voldtar andre barn kommer opp; ensomhet.

- Ensomhet er en viktig faktor, i tillegg til umodenhet og generelt dårlig psykisk funksjon, sier psykolog Olav Henriksson Bendiksbj ved IKST.

- Hvis du allerede har vanskeligheter med å forstå sosiale koder, kan kodene i seksuelt samspill være uforståelige. De er vanskelige nok å forstå for ordinær ungdom. Blant disse ungdommene er det en overrepresentasjon av psykisk utviklingshemmede og unger som fra før har definerte vansker; fosterhjem- og barnevernsbarn vi vet har lidd overlast, flyktninger som ikke har fått bearbeidet alvorlige traumer. De er dårlig fungerende og trenger samme hjelp som alvorlig psykisk syke, i tillegg til hjelp til å fungere i samfunnet.

- Når det er sagt, har jeg også vært borti unger med såkalt normal oppvekst, hvor det ikke går an å finne noe som forklarer hva som har skjedd. «Normal» er et vanskelig ord, det har Breiviksaken illustrert. Foreldre har en veldig sentral rolle i utviklingen, spesielt på et tidlig stadium, og det er viktig å skjønne at barnet ikke trenger å være misbrukt eller utsatt for noe utilbørlig i tradisjonell form. I den daglige kontakten kan det likevel ha foregått noe som har påvirket barnets videre utvikling i feil retning. Utviklingspsykologien bruker en snøball som ruller ned fra en topp som bilde. I begynnelsen kan det skje mye, men etter hvert som den blir tyngre og farten øker blir det stadig vanskeligere å endre retning. All motstand måkes liksom til side. Det er litt sånn når vi kommer inn for seint, forklarer Bendiksbj.

I likhet med tilfellene hvor overgriperen er en voksen, har også barn som forgriper seg i de aller fleste tilfeller et nært forhold til offeret: Det dreier seg om en venn eller et familiemedlem. Overgrep mot søsken antas av behandlere og forskere å være den aller hyppigste formen for seksuelle overgrep begått innen familien.

- Det er i utgangspunktet vanskelig for de fleste å forestille seg at barn kan begå seksuelle overgrep. Overgrep mellom barn i nær familie er om mulig enda mer tabubelagt, og noe av grunnen til at mørketallene sannsynligvis er svært høye når det gjelder overgrep begått av mindreårige. Svært mange foretrekker nok å holde det som har skjedd i familien, sier Kleive.

- Det er klart at når overgrepet skjer mellom søsken, så blir det krise i familien, sier Aud Karin Bjørn.

I forbindelse med doktorgradsarbeidet sitt har hun også intervjuet foreldre som har opplevd akkurat dette.

- Er du mor eller far til både overgriper og offer og føler kjærlighet til begge, blir situasjonen ekstremt vanskelig. De kan få skyldfølelse for ikke å ha grepet inn tidligere. I tillegg er skamfølelsen ofte sterk, sier Bjørn.

Ikke sjelden fører avsløring av overgrep mellom søsken til splittelse i familien: Den ene forelderen tar parti med offeret, mens den andre kan mistenke offeret for å lyve.

De antatt store mørketallene er en av drivkreftene for Aud Karin Bjørn i hennes arbeid:

- Avdekking gir mulighet for forebygging. Når vi vet fra forskning i land som England, Irland og Nederland at bare ti prosent av dem som får korrigert oppførselen sin fortsetter å begå overgrep, så betyr det at avdekking er preventivt i seg sjøl.
- Godt barnevernsarbeid er stikkordet her, mener overlege og spesialist i barne- og ungdomspsykiatri, Eili Knudsen Ingnes.
- Hun har jobbet med ofre for overgrep siden 1981 og interessert seg for de unge overgriperne nesten like lenge. Flere års arbeid resulterte i 2004 i V27. Sammen med daglig leder av ressurscenteret, Helle Kleive, ga hun i 2011 ut boka «I møte med unge overgripere».
- Er det riktig å bruke betydelige ressurser på barn og unge som har påført andre barn og unge betydelig lidelse? Av og til lurer jeg på om det er slike synspunkter som ligger til grunn for den hittil svake innsatsen overfor unge overgripere. Samtidig vet vi at tidlig innsats kunne spart svært mange ofre for store lidelser, sier Ingnes.
- De unge overgripernes behov er ikke så ulike ofrenes behov. Begge grupper trenger voksne som forplikter seg over tid og hjelper dem å finne gode fritidsaktiviteter for å kunne bygge opp et fullverdig liv, sier Ingnes.
- Den svenske rettspsykiateren Niklas Långström har kartlagt 56 unge seksualforbryteres forhold til fritidsaktiviteter, venner, kontakt med voksne og følelse av tilhørighet.
- Det viste seg at flertallet manglet de fleste av disse veggene i en god og trygg tilværelse, sier Ingnes, som advarer mot å plassere overgripere i enheter eller fosterhjem med andre sårbare barn.
- Man vet aldri hvilken risiko de kan utgjøre. I dag tyr man dessverre oftest til svært risikable løsninger.
- Anette Birgersson på Off.Clinic i Sverige er enig:
- Selvfølgelig er det ikke bra å plassere overgripere sammen med ofre for seksuelle handlinger. Ofrene utsettes for stor risiko, men også overgriper blir eksponert for stor risiko for å gjenta handlingene sine. Disse barna er veldig gode til å finne ofre. En gutt vi hadde her hadde under 70 i IQ. Likevel klarte han å kartlegge samtlige av barna og deres atferdsmønster.
- Birgersson mener det eksisterer en blåøydhed og misforstått snillhet som muliggjør overgrep, også blant folk i behandlingsapparatet:
- Mange har en forestilling om at det synes utenpå hvordan folk er. Den holdningen bidrar til at små søte gutter blir behandlet annerledes enn de som har utseende mot seg, og til at jenter har et mye større handlingsrom når det gjelder seksuelle overgrep, sier Birgersson, som hevder mange overgrep kunne vært unngått:
- Primærforebygging er essensielt. Den kan starte idet ungene begynner å interessere seg for «snopper og snipper», i to-tre års alderen. En sjuåring skal vite hvorvidt en berøring er grei, at han har rett til å si nei og at det finnes gode og dårlige hemmeligheter, mener Birgersson.
- Overlege Eili Knudsen Ingnes mener at norske myndigheter forsømmer sitt ansvar også der:
- For den som blir utsatt, spiller det liten rolle om det er det første, andre eller tjuende overgrepet gjerningsmannen begår. Allerede i barnehagen må vi fokusere på hva som er greit og ikke greit. Det handler om respekt, ordbruk og om hvordan vi tar på hverandre, og om at barna må si fra hvis de synes noe er ekkelt. Det går fint an å snakke om dette på samme måte som vi snakker om trafikkregler eller lærer barna å takke for maten.

- Tida i lla fengsel** er straks et tilbakelagt kapittel for John. For et par år siden fikk han erstatning for overgrepene og mishandlingen han selv var utsatt for i oppveksten. De 300000 kronene er ikke nok til å dekke erstatningssummene hans egne ofre opp gjennom åra er tilkjent. Fra å være ansett av psykologene som en i overkant stor utfordring i 2004, har han som følge av terapi og jobbing med seg selv overbevist behandlere og rettsapparatet om det motsatte. Denne måneden prøveløslates han etter å ha sonet ti år av en 17 år lang forvaringsdom. For første gang siden midten av nittitallet skal han bo utenfor fengselet. Han har blant annet forpliktet seg til å fortsette i behandling ved Institutt for klinisk sexologi og terapi så lenge behandleren mener det er nødvendig. Videre har han forpliktet seg til å avstå fra alkohol og andre rusmidler, og til å unngå kontakt med barn under 16 år. Han vil få oppfølging 24 timer i døgnet, men bo i en vanlig leilighet, i et vanlig boligområde, blant vanlige naboer med familier og barn.
- Jeg tenker selvfølgelig mye på hvordan det vil bli, om folk vil hjelpe meg til å klare det. Alle mine overgrep har skjedd som følge av ekstrem ensomhet over tid, derfor blir det viktigste for meg å bygge opp et sosialt nettverk, å få meg gode venner.
- Er det situasjoner du frykter, som du vil unngå for ikke å bli en overgriper igjen?
- Jeg er pedofil, det er en diagnose jeg må bære med meg så lenge den står i papirene mine,

men jeg er ikke lenger en overgriper. Jeg var en overgriper. Men jeg må passe meg litt hvis jeg får en voksen kamerat, og han skulle ha noen sønner som også begynte å være hos meg. Overgrepene jeg har begått har skjedd først når jeg er blitt glad i noen. John forklarer overgrepene i voksen alder med at han anså seg selv som jevngammel med guttene han forgrep seg på - og at de dermed hadde likeverdig sex. - Da jeg forgrep meg, var jeg bare 14 år i hodet selv. Jeg var livredd for voksne, men sammen med guttene følte jeg meg vel. I ettertid har jeg tenkt at «Faen, John, hvorfor kuttet du ikke ut sexen og holdt deg til skatinga, fotballen, kinoen og badeturene?» Da hadde jeg vært bydelens mest populære mann. I stedet ble jeg monsteret. Jeg innrømmer at jeg har vært litt bitter: Hvis jeg hadde blitt plukket opp og plassert i et normalt fosterhjem da jeg var 11, hadde kanskje alt dette vært unngått. Jeg vil nok aldri bli 100 prosent rehabilitert emosjonelt, men jeg klarer å takle ting, og jeg har lagt fortida bak meg. •

ronnaug.jarlsbo@dagbladet.no

Johns historie er gjengitt slik han selv husker den.

Magasinet har i tillegg hatt tilgang til dommer, samt forholdt oss til vurderinger og historikk fra fengsels- og behandlingsapparatet rundt John.

Les også

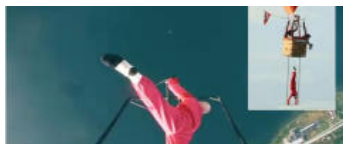
Adjø, solidaritet

For ikke lenge siden ble Jahn Otto Johansen (78) tilbudt en formue av en russisk oligark for en av bøkene sine. Han sa nei.

- Folk som får hiv har jo liksom drevet med noe ruskomsnuskom, vet du

Komiker og Høyre-politiker **Brede Bøe** (43) takker hiv-diagnosen for at han er blitt et mer tolerant menneske.

Her balanserer Eskil (33) under en varmluftsballong

Nordmannen står bak noen av verdens mest spektakulære stunt. Alltid uten sikring.

- Vi festet ski på barnevogna

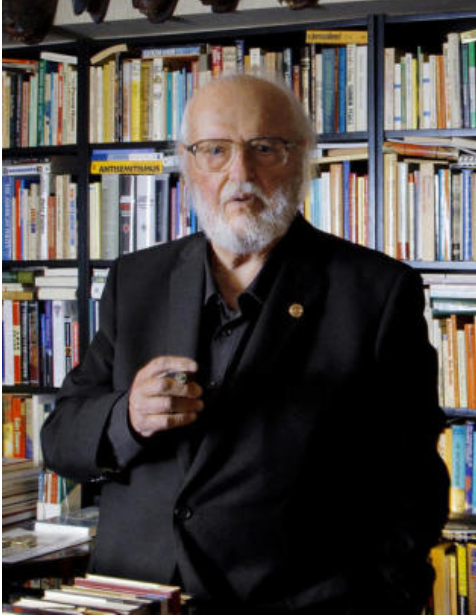
Marius (34) og Anne (33) flyttet til foten av Besseggen da Aune var en måned gammel.

I denne artikkelen

[barn](#) [magasinet](#) [seksuelle overgrep](#) [behandlingsmetoder](#) [barnevern](#) [ungdom](#) [debatt](#) [overgrep](#) [barnemishandling](#) [annonse](#)

Siste saker fra denne seksjonen

[«De mest frastøtende mennesker jeg kan tenke meg»](#)

Magasinet ble med Jahn Otto Johansen hjem for å se på bokhyllene. [Les mer](#)

[- Hiv-diagnosen har gjort meg lykkeligere og mer tolerant.](#)

Åpenhjertig Brede Bø i Portrettet. [Les mer](#)

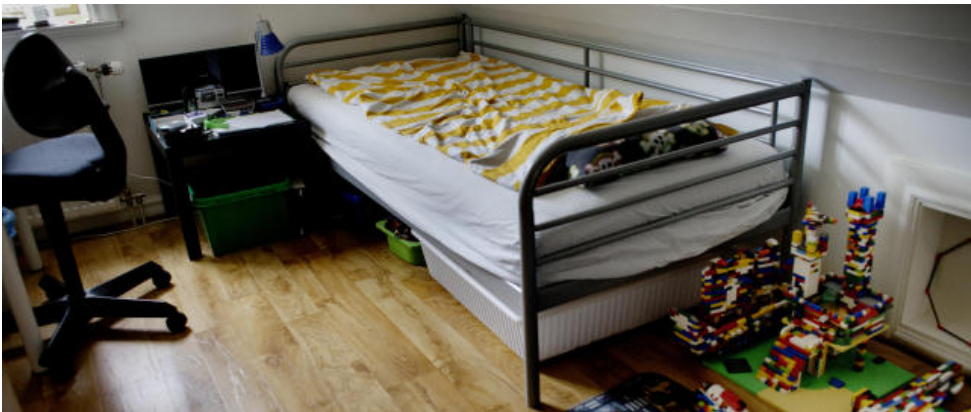
[Her balanserer Eskil \(33\) under en varmluftsballong](#)

Nordmannen står bak noen av verdens mest spektakulære stunt. Alltid uten sikring. [Les mer](#)

- Vi festet ski på barnevogna

Marius (34) og Anne (33) flyttet til foten av Besseggen da Aune var en måned gammel. [Les mer](#)

På dette rommet bor et barn som har begått seksuelle overgrep

Nesten halvparten av alle overgrepene mot barn begås av andre barn. Hvis de får behandling reduseres faren drastisk for at de forgriper seg igjen. Vi har møtt "John" (51), som aldri ble stoppet. - Jeg ble et monster, sier han. [Les mer](#)

- Veldig norsk å kritisere folk som

[spiller på sex](#)

Alexandra Joner vil bli like stor som Lady Gaga. [Les mer](#)

[Mor til besvær](#)

Sønnen har flyttet ut, men moren tør ikke slippe kontrollen. [Les mer](#)

[- Jeg har mista et tosifra antall venner til overdose](#)

Men nå har Odd-Magnus Williamson funnet kjærligheten. [Les mer](#)

[Mannen, myten og museet](#)

Den ukjente milliardæren Hans Rasmus Astrup (73) bruker millioner på kunst. Og har laget bronsebyste av sin beste jakthund. [Les mer](#)

[Fantomet](#)

Norgesaktuelle Peter Jöback (41) bærer maske på scenen i London. Privat har han endelig latt den falle. [Les mer](#)

[Eventyrlig Liv](#)

Liv Ullmann (73) takker sin humoristiske sans og selvironi for at hun har overlevd. [Les mer](#)